

บทที่ 2

บทบาทและความสำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อเศรษฐกิจไทย

2.1 ความหมายและเกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.1.1 ความหมายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

“วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 หมายถึง กิจการผลิตสินค้า กิจการให้บริการ และกิจการค้าส่งและค้าปลีก หรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศ

กิจการผลิตสินค้าหมายความครอบคลุมถึง การผลิตที่เป็นลักษณะของการประกอบการอุตสาหกรรมทุกประเภท โดยความหมายที่เป็นสากลของการผลิตก็คือการเปลี่ยนรูปวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยเครื่องจักรกล หรือเคมีภัณฑ์ โดยไม่คำนึงว่างานนั้นทำโดยเครื่องจักรหรือด้วยมือ ทั้งนี้กิจการผลิตสินค้าในที่นี้รวมถึงการแปรรูปผลิตผลการเกษตรอย่างง่ายที่มีลักษณะเป็นการอุตสาหกรรม การผลิตที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และการผลิตที่เป็นการประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนด้วย

กิจการบริการ หมายความครอบคลุมถึง การศึกษา การสุขภาพ การบันเทิง การขนส่ง การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ การโรงแรมและที่พัก การภัตตาคาร การขายอาหาร การขายเครื่องดื่มของภัตตาคารและร้านอาหาร การให้บริการเช่าสิ่งบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ การให้บริการส่วนบุคคล บริการในครัวเรือน บริการที่ให้กับธุรกิจ การซ่อมแซมทุกชนิด และการท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

กิจการค้าส่งและค้าปลีก หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับการค้า โดยที่การค้าส่ง หมายถึง การขายสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้แก่ผู้ค้าปลีก ผู้ใช้งานอุตสาหกรรม งานพาณิชย์กรรม สถาบันผู้ใช้งานวิชาชีพ และรวมทั้งการขายให้แก่ผู้ค้าส่งด้วยตนเอง ส่วนการค้าปลีก หมายถึง การขายโดยไม่มี การเปลี่ยนรูปสินค้าทั้งสินค้าใหม่และสินค้าใช้แล้วให้กับประชาชนทั่วไปเพื่อการบริโภคหรือการใช้ประโยชน์เฉพาะส่วนบุคคลในครัวเรือน การค้าในที่นี้มีความหมายรวมถึง การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนการซื้อขาย สถาบันบริการน้ำมัน และสหกรณ์ผู้บริโภค

2.1.2 เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นตามประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545 โดยใช้การจ้างงานและสินทรัพย์ถาวรเป็นตัวกำหนดเกณฑ์มาตรฐานดังนี้

1) เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดย่อม

ประเภทกิจการ	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)
ผลิตสินค้า	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50
บริการ	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50
ค้าส่ง	ไม่เกิน 25	ไม่เกิน 50
ค้าปลีก	ไม่เกิน 15	ไม่เกิน 30

2) เกณฑ์กำหนดวิสาหกิจขนาดกลาง

ประเภทกิจการ	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)
ผลิตสินค้า	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
บริการ	51-200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
ค้าส่ง	26-50	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 100
ค้าปลีก	16-30	เกินกว่า 30 แต่ไม่เกิน 60

จำนวนการจ้างงาน ให้พิจารณาจากหลักฐานการแสดงจำนวนการจ้างงานที่ได้จัดทำขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด

มูลค่าสินทรัพย์ถาวร ให้พิจารณาจาก

(ก) มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดิน ตามที่ปรากฏในงบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้จัดทำขึ้นโดยผู้ทำบัญชีของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีหรืองบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้รับการตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแล้ว ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชี

(ข) มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดิน ตามที่ได้รับการประเมินจากสถาบันการเงินหรือบริษัทที่ปรึกษาทางการเงินที่น่าเชื่อถือ

ในกรณีที่จำนวนการจ้างงานของกิจการใดเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางหรือจำนวนการจ้างงานเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางแต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้ถือจำนวนการจ้างงานหรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรที่น้อยกว่าเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

ในกรณีที่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิตาม (ก) และ (ข) ต่างกัน ให้ถือจำนวนที่น้อยกว่าเป็นมูลค่าสินทรัพย์ถาวร

2.2 ความสำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อระบบเศรษฐกิจไทย

2.2.1 ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญในการเป็นฐานราก การพัฒนาที่ยั่งยืนและเน้นกลไกหลักในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาความยากจน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทอย่างสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทยในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่

- 1) ก่อให้เกิดการจ้างงาน
- 2) เป็นจุดกำเนิดของผู้ที่จะสนใจลงทุนเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ เนื่องจากกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใช้เงินทุนไม่สูงและมีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
- 3) เป็นแหล่งฝึกอาชีพของแรงงานประเภทต่าง ๆ ซึ่งสามารถฝึกฝนเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานจริง
- 4) ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับกิจการขนาดใหญ่หรือกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 5) เพิ่มมูลค่าให้วัตถุดิบในประเทศเพราะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรในประเทศเป็นหลัก
- 6) สร้างรายได้ให้ประเทศ โดยเฉพาะจากภาคการผลิตเพื่อการส่งออก และภาคการท่องเที่ยว

7) ป้องกันการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมช่วยทำให้เกิดการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจและการแข่งขันที่เป็นธรรมจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม

2.2.2. จำนวนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

จากรายงานผลการสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ พ.ศ. 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติโดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานประกอบการทุกประเภท ยกเว้นหาบเร่และแผงลอย ในปี พ.ศ. 2544 สถานประกอบการทั่วประเทศทั้งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจขนาดใหญ่มีจำนวนทั้งสิ้น 1,641,250 แห่ง ประกอบด้วย

1) สถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และเขตเทศบาล จำนวน 812,945 แห่ง เป็นสถานประกอบการค้า จำนวน 387,687 แห่ง ภาคการผลิต จำนวน 118,076 แห่ง และภาคบริการ 307,182 แห่ง (ตารางที่ 1)

2) สถานประกอบการที่อยู่นอกเขตเทศบาล (องค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 828,305 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการค้า จำนวน 395,314 แห่ง ภาคการผลิต 240,849 แห่ง และภาคการบริการ จำนวน 192,142 แห่ง (ตารางที่ 2)

เมื่อรวมทั้งหมดทุกเขตแล้ว เป็นสถานประกอบการภาคการค้า จำนวน 783,001 แห่ง ภาคการบริการ จำนวน 499,324 แห่ง และภาคการผลิต จำนวน 358,925 แห่ง ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 99 ของสถานประกอบการทั่วประเทศ หรือประมาณ 1,624,840 แห่ง เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ตารางที่ 1 จำนวนสถานประกอบการ จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในเขต กทม. เมืองพัทยา เขตเทศบาลและเขต
องค์การบริหารส่วนตำบล

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	กทม. พัทยา เทศบาล	อบต.	รวม
รวม	812,945	828,305	1,641,250
การผลิต	118,076	240,849	358,925
การค้า	387,687	395,314	783,001
- การค้าส่ง	33,395	16,389	49,784
- การค้าปลีก (บำรุงรักษา ซ่อมแซมยานยนต์ฯ)	66,093	69,715	135,808
- การค้าปลีก (การขายปลีก ยกเว้น ยานยนต์และรถจักรยานยนต์ ฯ)	288,199	309,210	597,409
การบริการ	307,182	192,142	499,324
- โรงแรม/ภัตตาคาร	115,345	63,534	178,879
- อสังหาริมทรัพย์	34,931	11,320	46,251
- คอมพิวเตอร์	3,604	476	4,080
- การให้เช่าเครื่องจักร	30,089	10,560	40,649
- นันทนาการ	84,828	39,179	124,007
- ก่อสร้าง	9,588	14,368	23,956
- การขนส่งทางบก/ท่องเที่ยว	28,797	52,705	81,502

ที่มา : รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ พ.ศ. 2545

ข้อมูลพื้นฐาน : กทม. เมืองพัทยา และเขตเทศบาล สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 2 จำนวนสถานประกอบการ จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

กิจกรรม	รวม	จำนวนสถานประกอบการจำแนกตามจำนวนลูกจ้าง (คน)						
		1 - 4	5 - 9	10 - 19	20-49	50-99	100-199	> 200
รวม	828,305	795,081	15,192	8,497	4,981	1,817	1,237	1,500
การผลิต	240,849	225,673	5,069	3,421	2,877	1,364	1,036	1,409
การค้า	395,314	387,666	4,498	2,022	884	164	51	29
- การค้าส่ง	16,389	14,103	1,202	627	320	92	34	11
- การค้าปลีก	378,925	373,563	3,296	1,395	564	72	17	18
การบริการ	192,142	181,742	5,625	3,054	1,220	289	150	42
- โรงแรม/ภัตตาคาร	63,534	60,825	1,653	656	252	84	44	20
- อสังหาริมทรัพย์	11,320	11,140	98	46	29	1	5	1
- คอมพิวเตอร์	476	446	20	6	3	0	1	0
- การให้เช่าเครื่องจักร	10,560	9,868	363	190	80	27	19	13
- นันทนาการ	39,179	37,317	678	689	362	81	45	7
- ก่อสร้าง	14,368	10,021	2,526	1,325	389	73	21	13
- การขนส่งทางบก/ ท่องเที่ยว	52,705	52,125	287	142	105	23	15	8

ที่มา : รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนธุรกิจทางการค้าและธุรกิจทางการบริการ พ.ศ. 2545

ข้อมูลพื้นฐาน : องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานสถิติแห่งชาติ

นอกจากรายงานตามสำมะโนดังกล่าวแล้ว ยังมีวิสาหกิจขนาดเล็กหรือวิสาหกิจชุมชนอีกส่วนหนึ่งที่มิได้ปรากฏอยู่ในรายงานดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้อาจประมาณได้จากข้อมูลพื้นฐานของการสำรวจการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว พ.ศ. 2544 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนส่วนบุคคลทั่วประเทศที่ประกอบอุตสาหกรรมการผลิตภายในบริเวณพักอาศัยเพื่อขายและมีคนทำงานน้อยกว่า 10 คน ในปี 2544 มีครัวเรือนที่ประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนทั้งสิ้นประมาณ 1.17 ล้านครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวน 482,180 ครัวเรือน หรือร้อยละ 41.1 ภาคใต้ จำนวน 325,604 ครัวเรือน หรือร้อยละ 27.7 และที่เหลือกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ

2.2.3 บทบาทในการสร้างโอกาสการจ้างงาน

ในปี 2542 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานรวมทั้งประเทศ ประมาณ 6.6 ล้านคน เทียบกับ 5.2 ล้านคน ในปี 2537 ขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.7 ต่อปี ในจำนวนการจ้างงาน ในปี 2542 วิสาหกิจขนาดกลางมีการจ้างงานจำนวน 0.88 ล้านคน หรือร้อยละ 10.6 ของการจ้างงานรวมทั้งหมดทั่วประเทศ และวิสาหกิจขนาดย่อม มีการจ้างงานจำนวน 5.7 ล้านคน หรือร้อยละ 68.6 ส่วนที่เหลือ 1.7 ล้านคนหรือร้อยละ 20.7 เป็นการจ้างงานของวิสาหกิจขนาดใหญ่ การจ้างงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมดนี้ ประกอบด้วยการจ้างงานในภาคการผลิตจำนวน 1.9 ล้านคน ภาคการค้าจำนวน 2.5 ล้านคน และภาคการบริการจำนวน 2.2 ล้านคน

ตารางที่ 3 การจ้างงานของสถานประกอบการจำแนกตามขนาดและลักษณะวิสาหกิจ

หน่วย : พันคน

	2537				2542				ขยายตัวต่อปี (ร้อยละ)			
	ย่อม	กลาง	SMEs	ใหญ่	ย่อม	กลาง	SMEs	ใหญ่	ย่อม	กลาง	SMEs	ใหญ่
ผลิต	1,365.2	271.4	1,636.6	1,759.9	1,513.9	414.4	1,928.3	1,455.7	2.1	8.8	3.3	-3.7
ค้า	1,802.8	31.7	1,834.5	138.0	2,409.0	62.7	2,471.7	158.0	6.0	14.6	6.1	2.7
บริการ	1,532.0	240.3	1,772.3	226.3	1,759.7	409.6	2,205.3	113.7	3.2	11.3	4.5	-12.9
รวม	4,700.0	543.5	5,243.4	2,124.2	5,718.6	886.7	6,605.3	1,727.3	4.0	10.3	4.7	-4.1

ที่มา : รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2545

2.2.4 ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

ในปี 2543 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีมูลค่าประมาณ 4.9 ล้านบาท จากการประมาณโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถก่อให้เกิดมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเป็นมูลค่า 2.1 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 42.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 บทบาทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนอกภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาปัจจุบัน)

หน่วย : ล้านบาท

	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543
การผลิต	369,445	429,119	463,454	472,035	471,263	498,775	542,345
การค้า	395,712	440,313	471,351	480,693	460,284	466,111	490,903
บริการ	867,478	982,741	1,085,465	1,042,947	977,207	996,215	1,028,927
รวม SMEs	1,632,635	1,852,173	2,020,270	1,995,676	1,908,753	1,961,101	2,062,176
GDP	3,629,341	4,186,212	4,611,041	4,732,610	4,626,447	4,632,132	4,904,725

ที่มา : ประมวล โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2545